

vélemény & vita

A „pesti srácok”

Eörsi László

történész november 4-e évfordulóján a hősi fiatal ellenállókra emlékezik.

Október 23-án Budapest utcáin látványosan összeomlott a sztálini pártállam. Másnap hajnalban az MDP Központi Vezetősége – amely a tömegek megmozdulását „ellenforradalmi, fasiszta elemek” művének minősítette – elrendelte a gyülekezési, kijárási tilalmat. Statáriumot vezetett be a felkelőkkel szemben, akik ekkor már a szovjet megszállók ellen harcoltak. A „pesti srácok” reménytelennek tűnő helyzetükben sem hátráltak meg.

Az október 23–24-ei éjszakától a rendőröktől, katonáktól vagy raktárakból, laktanyákból szerzett kézfegyverekkel és benzines palackokkal többnyire kis létszámú felkelőcsoportok alakultak ki, egy-egy rátermett parancsnok irányítása alatt, főleg a munkások lakta körzetekben. A szovjet és az intervenciót kérő magyar politikai vezetés nem számított a spontán fegyveres ellenállásra.

Az októberi harcok óriási – és a külvilág számára váratlan – sikert hoztak a „pesti srácoknak”, a fegyveres civil felkelőknek, akik között sok lány is volt. A forradalmárok létszámában, fegyverzetben, képzettségben mindvégig súlyos hátrányban voltak, de mindezt lelkesedéssel és leleményességgel pótolták.

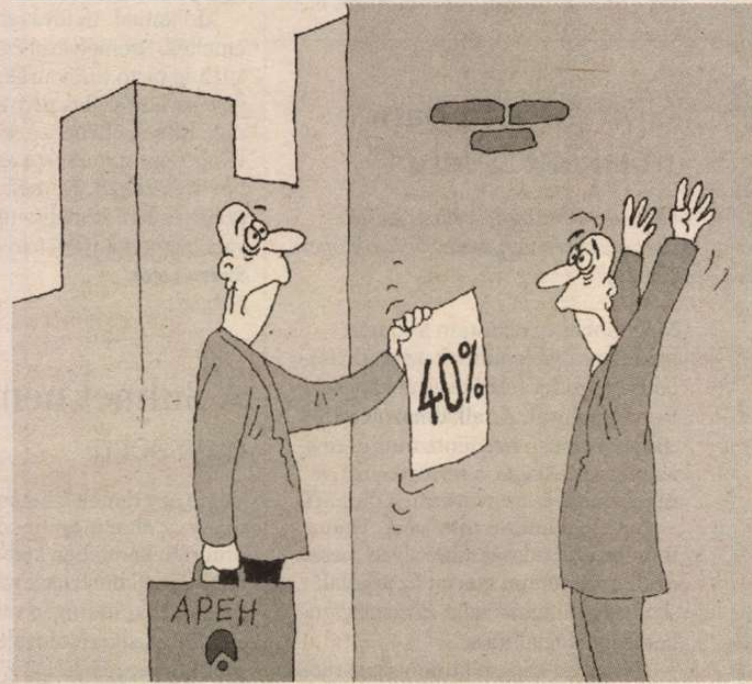
A felkelők összlétszáma mintegy 15 ezer főre volt tehető, és jellemzően az alsó társadalmi rétegekből származott. Ez a tény leplezi a kádári rendszerben hangoztatott tétel hazugságát, hogy „deklasszált” rétegek részvételéről

lett volna szó. Legtöbbjüket meghurcolta, elkésérítette, megalázta a sztálinista rendszer. Az idősebbek közül többen megjárták a szovjet fogolytáborokat is. Döntő többségük homályosan definiált, úgynevezett „igazi szocializmust” akart, és elvetette a horthysta restaurációnak minden formáját. Mások inkább kalandvágyból csatlakoztak a forradalmárokhöz.

A fegyveres ellenállás legfontosabb bázisa az Üllői út–Nagykörút kereszteződése és a környező városrész volt. Itt alakultak ki a Corvin moziban és a szomszédos utcákban működő csoportok. Legismertebb vezetőik Iván Kovács László, Pongráz Gergely, a Ferencvárosban Angyal István és Bárány János voltak. Az ország politikai és katonai vezetői a Corvin mozit tekintették a fegyveres felkelés központjának.

A forradalom idején nemcsak a szovjet, hanem – jóval szerte-nyebb erőkkel – a magyar katonaság is megkísérelte a corvinisták felszámolását. A háttérben politikai ellentét osztotta meg a vezetést e kérdésben (is): a Gerő Ernő, Hegedűs András fémjelezte szektás szárny, az Apró Antal vezette katonai bizottsággal és a Janza Károly irányította Honvédelmi Minisztériummal együtt a corvinista ellenálló góc kíméletlen felszámolását szorgalmazta, ám ezt Nagy Imre határozottan megtiltotta. A 28-án reggel a Corvin ellen indított katonai akció csúfos kudarccal végződött, a fölvonuló harckocsik nagyobb részét a corvinisták megsemmisítették. A felkelők megtagadták az egyoldalú fegyverletételt. Ugyanakkor elismerték a Nagy Imre-kormányt, és kitartottak korábbi követeléseik mellett: a szovjet csapatok kivonása, az ország függetlenségének, semlegességének kikiáltása, többpártrendszer bevezetése és szabad választások kiírása, az ÁVH feloszlata. Állhatóságuk meg hozta gyümölcsét. A kormány végül elismerte a fegyveres csoportokat, amelyek nemzetőregységekké alakultak át. Hivatalos elis-

A forradalmárok létszámában, fegyverzetben, képzettségben mindvégig súlyos hátrányban voltak, de mindezt lelkesedéssel és leleményességgel pótolták.

Adófrász

Jókó Csaba rajza

merésük a november 4-ei újabb szovjet bevonulásig tartott, amikor az úgynevezett Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány ismét „fasiszta ellenforradalomról”, „reakciós elemek garázdálkodásáról” beszélt.

A felkelők ismét magukra maradtak, egy részük még megkísérelte a kilátástalan ellenállást. A Corvin köziek egy-két napos harc után kiűrtették a bázishelyüket, ám a körzetben maradt szabadságharcosok november 7–8-ig folytatták a harcot. Angyalék a IX. kerületben a harcok idején minduntalanul, ám eredménytelenül próbáltak kapcsolatot keresni a szovjet katonai vezetőkkel és Kádár Jánossal tűzszünet eléréséért. Óriási ellenállást fejtettek ki több körzetben a VII. kerületi felkelők is. A Lenin körúton Steiner Lajos parancsnoksága alatt november 9–10-éig tartották állásaikat. Budán a Széna tériek, Szabó bácsi fia szintén több helyszínen kísérelték meg a szovjet páncélosok feltartóztatását, de november 10-én Szabó bácsi a hegyekben felozlatta a csoportot.

A külső kerületekben Csepelen, Pesterzsébeten, Kőbányán, Újpesten a felkelők komolyabb katonai támogatást kaptak, és korszerűbb fegyverekkel érzékeny veszteségeket okoztak az intervencióknak. Az utolsó nagy-

budapesti felkelőegységek az óriási túlerővel szemben november 11-én Pesterzsébeten tették le a fegyvert.

Első megtorlásként az elfogottak közül többeket a helyszínen agyonlőttek, másokat pedig Ungvárra és Sztrijbe deportáltak.

A szétosztott csoportok sok tagja azonban még fél évig fegyvertelenül is folytatta az ellenállást belsőföldön és külföldön egyaránt.

Budapesten a harcok következtében 1945-en haltak meg, a szovjet hadsereg 670 katonát vesztett. Az 1956-os cselekmény miatt bírói ítélet alapján 229 személyt végeztek ki.

Ma már közzismert a „pesti srácok” szerepe a forradalomban. Enélkül elképzelhetetlen lett volna a szovjet támadás visszaverése, Gerőék eltávolítása a hatalomból, a többpártrendszer kereketeinek megteremtése, a semleges bejelentése. Mindazonáltal súlyos torzítás lenne a sikereket csak nekik tulajdonítani. A forradalmi vívmányok eléréséhez szükség volt a pártellenzék, a progresszív értelmiség és a diákság tevékenységére is.

Az Egyesült Államokban 1956-ban az év embere a „pesti srác” lett. A Szovjetunió sosem múlt presztízsveszteséget szenvedett, ám hadserege csak 35 év múlva vonult ki végleg, igaz, akkor már harc nélkül.

EKA

Tölgyessy Péter elment Fride-rikusz Sándor műsorába, és élt a szólás szabadságával. Úgy értem, beült egy tévéstudióba, és azt mondta: nem mindenben ért egyet azzal, ami a Fideszben történik. (Ez a kijelentés akkor is méltánylandó, ha tudjuk, Tölgyessy az egyetlen, akinek a pártban a bíráló joga megadatott.) Az SZDSZ egykori elnöke tehát ezúttal is mert kritizálni. Azonban a feddő szavak ellenére mégis vállalja a közösséget a Fidesszel, mondván, ő az 1989-es Ellenzéki Kerekasztal (EKA) szellemiségét őrzi. Ebben pedig számára nem fér bele, hogy egy oldalra kerüljön az MSZP-vel.

Itt Tölgyessy okfejtése megbicsaklik. Az MSZP iránti ellenszenv csak addig volt hiteles, amíg fel nem állt az Orbán-kormány. Ugyanis a Fidesz által delegált miniszter többségének semmi köze nincs azokhoz, akik a rezsim megbuktatásán fáradoztak. Stumpf István, Járai Zsigmond, Boros Imre, Gógl Árpád, Pintér Sándor, Martonyi János és Járai Zsigmond nem tartozott a Kádár-rendszer ellenzékéhez, az EKA tárgyalásain sem jártak. Az új barát, Szűrös Mátyás pedig végképp nem volt Kádár ellenfele. És ez akkor is tény, ha a polgári miniszterek életrajzaiból kitörölődött a korábbi párttagság.

A Fidesz mai antikommunizmusának nincs köze az 1989-es „elvált szülők gyermeke” önmeghatározáshoz. A rendszerváltozás óta mindenki változott. De a Fideszre úgy tekinteni, mint az EKA szellemi továbbvivőjére, minimum hibás gondolatmenet.

(gréczy)

MAGYAR HÍRLAP

KÖZÉLETI NAPILAP

Főszerkesztő Szombathy Pál
Főszerkesztő-helyettesek Popovics Gizella, Farkas György
Vezető lapszerkesztő Szluka Márton
Lapszerkesztők Ipper Péter, Lépesfalvi Zoltán
Művészeti vezető Lovasi Eszter
Fotórovat-vezető Habik Csaba
Főmunkatársak Grécy Zsolt, Makai József, Para-Kovács Imre, R. Székely Julianna
MH-online CsönDES Zoltán
Kiadja Magyar Hírlap Könyv-és Lapkiadó Rt. Telefon: 470-1100
Vezérgigazgató Papp Béla
Lapigazgató Czövek Hajnalka
Hirdetési igazgató Komjáthy Katalin
Marketingigazgató Holovács Annamária
Árus terjesztési igazgató Szabó Edit
Gyártási igazgató Végh Pétra
Szerkesztőség 1145 Budapest, Szugló u. 14. Telefon: 470-1233, fax: 470-1296

Kiadóhivatal 1141 Budapest, Szugló u. 83-85.
Hirdetési igazgatóság 1145 Budapest, Szugló u. 14. Telefon: 470-1133, fax: 470-1136, e-mail: molnareri@mhirlap.hu
Hirdetésfelvétel, telefon: 470-1133, fax: 470-1136. Ügynökségi referens, telefon: 470-1140, fax: 470-1136
A hirdetések tartalmáért a lap nem vállal felelősséget! Előfizethető a Magyar Hírlap terjesztési osztályán, telefon: 460-2582, 460-2599, fax: 460-2490, e-mail: ligetfalvi@ringier.hu, ezenkívül a hirdetéskészítő irodáink és a Hírlap-elfőzésteli Irodánál (Budapest VIII., Orczy tér 1., levelezési: HELIB, Budapest 1900), Budapest a Magyar Posta Rt. Üzleti és Logisztikai Központ kerületi ügyfélszolgálati irodáink, vidéken a postahivatalokban. Előfizetés külföldre: Bathany Kultur-Press Kft., 1014 Budapest, Szentháromság tér 6., telefon és fax: 00-36-1-201-8891, e-mail: bathany@kultur-press.hu. Előfizetésről, terjesztésről felvilágosítás a 06-40-200-549-es, helyi tarifával hívható számon, munkanapokon 9-17 óra között. HU ISSN 0133-1906 HU ISSN 0237-3807

Nyomtatás Magyar Hivatalos Közlönykiadó Kft. Lajosmizsei Nyomdajá Felelős vezető Burján Norbert igazgató

Cáfolós

Makai József

(makai@mhirlap.hu) Lapunk főmunkatársa, rovata minden kedden jelenik meg.

bácskai rizsa

Én semmilyen körülmények között nem találkoztam az Attilával. Soha.

Attila énhozzám soha nem jött be, én meg pláne nem mentem hozzá se a lakására, se máshova se egyáltalán. Ülök egész nap az irodámban, kistérségmozgató izmimat fejlesztem, csendben vagyok, ebédidőben váltok: bal kezemből kiengedem a súlyzót, megfogom a másik kezemmel, amelyik éppen a jobb, és emelgetem tovább,

szépen fejlődik felsőtestem, tessék megtapogatni itt. Ugye.

Ha megéhezek, bekapok néhány falat abált szalonná, de csak mert szeretem, és mert finom is. Az abált szalonná sem Attilától kaptam egyébként, ahogyan ezt a tollat sem, és a sarokban lévő evezőpadot se Attila küldte, hisz Attila abszolúde nem küldött semmit, és továbbra sem ismerem.

Szép az irodám egyébként, nem mondom, de nem ez a lényeg, hanem az elvégzendő munka, fel sem nézek az asztal lapjáról, csak irok alá a papírokra, meg fejleszték, néha azt se tudom, ki jön be az ajtón. Mondom, ha nem lenne fejemen ez a teniszszőcs frottír hajpánt, csatagos hajam a szemembe lógná, a verejték meg belecsorogna ártatlan tekintetű szemembe, amik Attilát soha nem látták. Szalonnámat magam veszem, saját zsebkéssel szelem, mutatós katonákat rakok össze, és mind bekapom.

Nem jött be ide az Attila, hogy szerbusz, hogy vagy, akarsz-e jó kamatot.

Nem jött be ide az Attila, hogy szerbusz, hogy vagy, akarsz-e jó kamatot. Keze nem fogta meg az ajtó kilincset, lába nem koptatta szép mintával megáldott, faltól falig szőnyegemet, feneke nem nyomta be ennek a széknek a szivacsos bélelt ülőlapját.

Nem fogtunk kezét, nem mosolyogtunk egymásra.

Nem érdeklődött bizalmasan, hogy szolgál az egészségem, nem üdvözöltem családját, nincsenek is se közös ismerőseink, se közös témáink. Nekem senkim sem az Attila, azt sem tudom, mi az, hogy Attila, valami büdös sajt lehet, ha jól sejtem. Én olyat, hogy Attila, nem is hallottam, pedig képzelhetik, hogy elég sok mindent hallottam is, meg láttam is.

Viszont az Attilát sose láttam. Én csak felelősségteljes, fontos beosztásban lévő emberekkel szoktam találkozni, akik képviselnek valakit vagy valamit hivatalosan is, na, azokkal nekem találkoznom kell, mert én is fontos vagyok és képviselek is. Elméletileg előfordulhat, hogy olyik ellop ezt-azt, de ezt én honnan tudhatnám? Nincsen ráírva, hogy lop. Én meg az én dolgaimra amúgy is vigyá-

zok, mert ha valaki tudja, milyenek az emberek, hát én tudom.

Csak azt nem tudom, az Attila milyen, mert őrá nem tudhatok semmit se direkt. Elég kellemetlen nekem, hogy a kabátlopási ügybe belekeveredtem, mert abba biztos vagyok, hogy kabátot én sose loptam.

Azt se tudom, hogy néz ki az Attila. Ezt a fotót sem láttam, nem. És nem jegyeztem be a nap-táramba, és azt sem értem, ő miért tette volna, hacsak azért nem, mert szeretett volna találkozni velem, megismerni közelebbről. Evvel sokan vannak így, a múltkor is egy egész osztálynyi szakközépiskolás, marosok lehetek, asszem, azt jelezte nekem levélben, hogy nagyon szívesen találkozna velem. Hát még az Attila, akit nem ismerek. Ő mindig nagyon szeretett volna találkozni velem valószínűleg. Ki tudja, talán akarhatott valamit.

A véleményrovatot állandó tárcáinak archívuma az interneten: www.magyarhirlap.hu/velemeny

